

10
PUNKT

FOR BEDRE
**RUSFOREBYGGING
I NORGE**

1 Skal skadene reduseres må totalforbruket ned

Alkohol er det rusmiddelet i dag som fører til flest skader i samfunnet både om en ser på skader på den enkelte eller på tredjepersoner. Norge har sluttet seg til Verdens Helseorganisasjon (WHO) sitt mål om en reduksjon av det skadelige alkoholforbruket med minst ti prosent innen 2025 sammenlignet med 2010. Det er en klar sammenheng mellom totalforbruket av alkohol i befolkningen og skadeomfanget. Øker forbruket øker også skadene. Dette er en sammenheng som har overveldende støtte både blant forskere og fagfolk på feltet¹. Det er all grunn til å tro at dette også gjelder andre rusmidler.

2 Forebygging må rettes mot hele befolkningen

Det er vanlig å fokusere på rusproblemer blant dem som har det høyeste forbruket. Hovedtyngden av rusproblemene skapes imidlertid av alkohol- eller narkotikabruk blant moderate brukere, ikke av de avhengige. Dette er naturlig, siden moderate brukere også er den største brukergruppen. Derfor får man den største forebyggende effekten ved å rette innsatsen mot hele befolkningen, og ikke bare mot storforbrukerne.

Rusfri og inkluderende ungdomsmiljøer har en beskyttende effekt også for sårbare barn og unge.

3 Vi er gode på forebygging av rus – men må fortsatt ha mål om lavest mulig bruk

Ifølge ESPAD-undersøkelsen er bruken av både alkohol og cannabis blant 15-16 åringene i Norge lav sammenlignet med andre europeiske land². Likevel har om lag 50 % av norske 15-16 åringene drukket alkohol det siste året, og en av fem svarte at de har vært fulle³. Folkehelseinstituttet (FHI) gjennomførte i 2021 en undersøkelse om cannabis, Cann2021. Denne viser at en av fem elever rapporterte erfaring med bruk av cannabis, dvs. 20 % av elevene hadde brukt cannabis noen ganger, og kun 15 % siste 12 måneder og 6,2 % siste 30 dager. Blant dem som oppga bruk siste 12 måneder, hadde de fleste (56 %) brukt en til to ganger siste år⁴.

Forebygging må ha mål om fortsatt lav aksept for å bruke narkotika og at rusmidler er vanskelig tilgjengelig. De fleste unge har ikke prøvd eller bruker narkotika. Vi må derfor utvikle rusforebyggingsprogram rettet mot ungdom og har som mål å forsterke restriktive holdninger til bruk av alkohol og narkotika. Forebygging må alltid være det første og viktigste virkemiddelet i verktøykassa, og ungdommer som trenger endring i livene sine må få god og forpliktende oppfølging.

Ungdataundersøkelsen må gjennomføres jevnlig for å bidra til god dokumentasjon og kunnskap om situasjonen for unge.

4 Vi må mobilisere lokalt

Forebygging skjer ofte best i samhandling med mange ulike tiltak og aktiviteter. Lokale initiativ bør inkludere lokale myndigheter, skoler, politi, foreldregrupper, frivillige organisasjoner, idretten, religiøse grupper osv.

Alle kommuner bør ha en stor bredde av inkluderende fritidsaktiviteter for alle barn og unge, og ha tilskuddsordninger som gjør det mulig for alle å delta uavhengig av økonomisk situasjon. Videre må vi styrke og sørge for større forutsigbarhet i tilskuddsordningen til frivillige organisasjoner som arrangerer aktiviteter, som for eksempel ferietilbud for utsatte barn.

5 Barn og unge skal ikke eksponeres for alkoholreklame – heller ikke i sosiale medier

Regulering og forbud av alkoholreklame er en av topp tre anbefalinger fra Verdens Helseorganisasjon for effektiv alkoholpolitikk. Forebyggende arbeid, lowerk og holdninger i samfunnet spiller sterkt inn på ungdommers bruk. Vi trenger en forebyggende politikk som tar hensyn til dette.

Til tross for et reklameforbud for alkohol blir barn og unge eksponert for reklame i sosiale medier og i populærkulturen. Alkoholreklame må fortsatt være forbudt i alle medieflater. Nødvendige forskrifter for å få på plass overtredelsesgebyr må vedtas, i tillegg til at Helsedirektoratet og kommunene må ha de nødvendige ressursene for å håndheve reklameforbudet, i alle flater fra sosiale medier til lokale skjenke- og salgssteder.

En Actis-undersøkelse fra 2020 fulgte 20 influensere med mange unge følgere. Undersøkelsen viser at i løpet av 30 dager publiserte disse influenserne til sammen 329 poster som eksponerer alkohol. Det vil si 82 poster i uken. Videre viser undersøkelsen av nesten annen hver YouTube-video eksponerer alkohol, nesten hvert femte blogginnlegg eksponerer alkohol og hvert 10. Instagram-høydepunkt eksponerer alkohol. Alle postene som eksponerer alkohol setter alkoholen i en positiv sammenheng, enten det er hygge, luksus eller fest.

<https://www.actis.no/nyhet/eksponerer-alkohol-i-stor-stil>

6

Foreldrene er de viktigste forebyggerne

Foreldrene er de viktigste forebyggerne og rollemodellene for barn og unge. Foreldre som er tilstede i ungdommens liv, som har klare regler og holdninger til rus og som tilbringer tid med barna sine, er blant de faktorer som sterkest bidrar til at ungdommens rusbruk er lav. Foreldresamarbeid er også viktig for å sette felles grenser. Vi må derfor satse på foreldreinvolvering og foreldrestøtteprogrammer både i frivillig og offentlig regi som retter seg mot alle foreldre allerede fra en tidlig fase av foreldreskapet. Gode eksempler på dette er Nye familier i Oslo kommune og IOGT sitt ungdomsskoleprogram Sterk og Klar.

Det lave forbruket av alkohol i mange minoritetsmiljøer er en beskyttelsesfaktor som bør tas være på og forsterkes. I arbeidet med foreldre må man motivere minoritetsmiljøer til økt foreldreengasjement og samtaler om rusmidler.

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC)

“A varm child-rearing style, whereby parents set rules for acceptable behaviours, closely monitor free time and friendship patterns, help to acquire personal and social skills and are role models, is one of the most powerful protective factors against substance use and other risky behaviours.”

International Standards on Drug Prevention, side 14

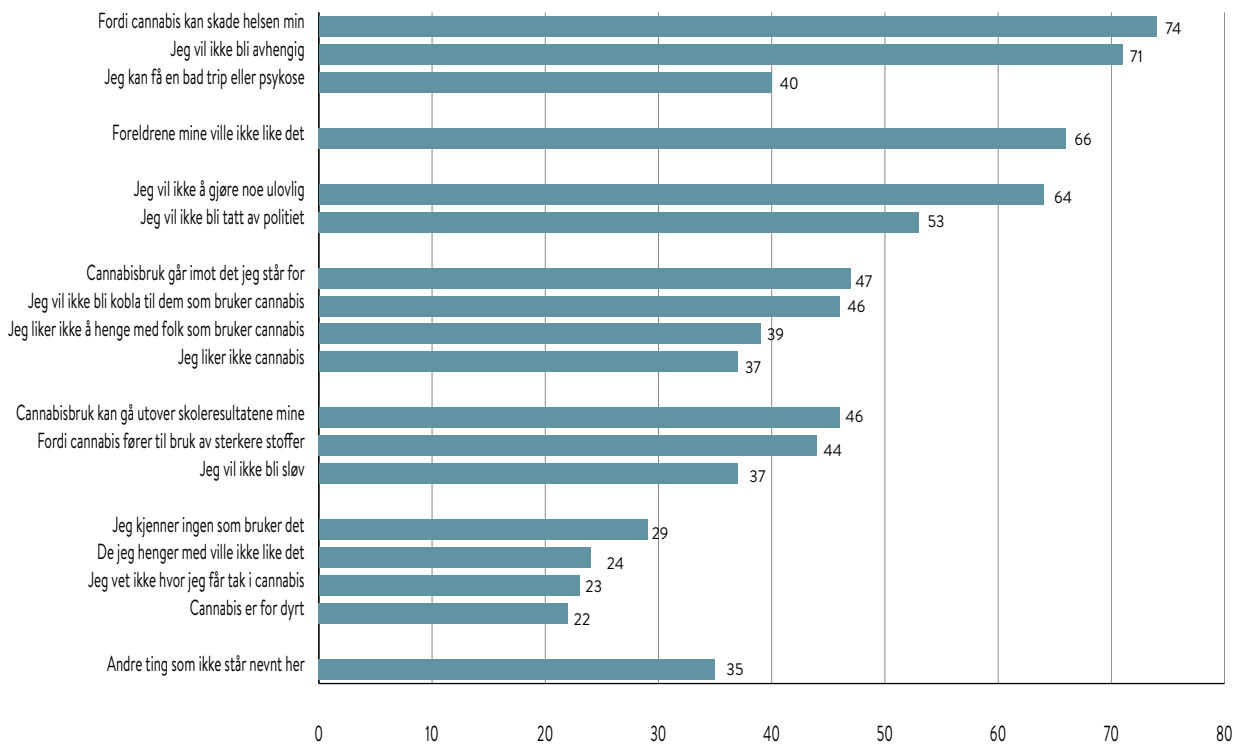
7

Narkotikaforbudet forebygger bruk

Dagens lovverk er tydelig. Narkotika er ulovlig og helseskadelig å bruke, og bruk medfører noen konsekvenser. Straffeloven er klar på at «hovedformålet med bruk av straff er prevensjon». Lovverket, slik det er i dag, har en viktig primærforebyggende effekt. Mange ungdommer velger bort narkotika fordi det har noen konsekvenser å bruke det. Politikken må bidra til at det fortsatt er lav aksept for å bruke narkotika og at rusmidler er vanskelig tilgjengelig.

Bruk og besittelse av narkotika må fremdeles være forbudt og må møtes med reaksjoner, tilbud om helsehjelp og med forpliktende oppfølging av unge. Det bør være ulik praksis slik at rusavhengige ikke straffefølges. Politiets ressurser for innsats mot narkotikakriminalitet og -forebygging må økes.

FIGUR 3.7 GRUNNER ELEVER OPPGIR FOR IKKE Å BRUKE CANNABIS, N=2 795. PROSENT*

FHI, Cann 2021 - <https://www.fhi.no/studier/cann2021/>

¹ Alkohol, narkotika og folkehelse - FHI

² Bruk-av-cannabis-og-andre-ulovlige-rusmidler-espand-2019.pdf (fhi.no)

³ Alkoholbruk blant ungdom - FHI

⁴ cann2021-en-studie-om-cannabiserfaringer.pdf (fhi.no)

8 Behold og styrk de regulatoriske virkemidlene i alkoholpolitikken

Begrensning av tilgjengelighet er et viktig virkemiddel for å forebygge rusproblemer. Eksempler på dette er Vinmonopolet og begrensninger i salgs- og skjenketider.

Prikksystemet i norsk skjenkepolitikk må strammes inn. Konsekvensene av å bryte alkoholloven, f.eks. ved overskjenking, brudd på bistandsplikten eller ved salg og skjenking til mindreårige, utgjør i dag liten risiko for sanksjoner for næringen. Skjenkepolitikken må ivareta behovet for at ungdommer kan delta på for eksempel arrangement, konserter og debatter uten at aldersgrenser eller voksnes alkoholbruk står i veien for dette. Forbudet mot drikking på offentlig plass må videreføres og håndhevingen må styrkes.

Det må gjennomføres informasjonskampanjer for å synliggjøre hvordan en restriktiv politikk virker for å redusere alkoholskadene.

Hold parken alkoholfri

IOGT i Norge mener at parker, strender og annen offentlig plass skal være arenaer der alle kan være trygge og trives, inkludert barn og ungdom.

62 % støtter dagens forbud mot alkoholbruk på offentlig plass.

63 % av unge voksne begrenser sin egen alkoholbruk på offentlig plass fordi det ikke er lov.

60 % er bekymret for at det vil bli mer alkoholbruk på offentlig plass dersom forbudet oppheves.

IOGT rapport 2018 –
'Parken for alle' – iogt.no/park

IOGT i Norge

IOGT i Norge er en ruspolitisk organisasjon i vekst. Vi driver ulike rusforebyggende aktiviteter og et utstrakt sosialt arbeid for rusavhengige og for barn og unge. Vi jobber for å gjøre det lett å ta rusfrie valg og vil bidra til et trygt og inkluderende samfunn. IOGT er en livssynsåpen og partipolitisk uavhengig organisasjon.

9 Styrk frivillig sektor i rusforebygging

Frivillige organisasjoner besitter kompetanse og verdifull erfaring som er avgjørende for en god og kunnskapsbasert forebyggingspolitikk. I tillegg kan frivillig sektor mobilisere og tilby aktiviteter som er viktige bidrag til en god ruspolitikk. Dette burde komme til uttrykk både i politiske prosesser og i gjennomføringen av politikken, både i primærforebyggingen og sekundærforebyggingen.

Det er utfordrende for frivillige aktører å forholde seg til skiftende vilkår, uforsigbarhet og korte finansieringsperioder. Derfor er det viktig å sikre at frivillige organisasjoner får mulighet til å bygge opp og ta vare på kompetansen og engasjementet gjennom forutsigbare tilskuddsordninger og et langsiktig samarbeid med det offentlige. Derfor må bevilgningene til frivillig rusmiddelforebyggende innsats kap 714 post 70 gradvis trappes opp sammen med at det blir større forutsigbarhet for rammevilkårene for frivillige organisasjoner.

10 Problemene må avdekkes tidlig

Det er viktig å avdekke rusbruk og sosiale problemer tidlig, og styrke og utvikle nye, alternative reaksjoner og hjelpetiltak overfor unge narkotikabrukere.

Rammene rundt ruskontraktene preges mange steder av at ressursene hos politiet og kommune-/skolehelsetjenesten er for dårlige. I Ringsaker kommune har de gode erfaringer med ruskontrakter for unge helt opp til 24 år, gjennom TIUR-prosjektet. Erfaringene fra «Lik praksis» gjennom konfliktrådet i Trøndelag, viser at tidlig avdekking, lik praksis og helhetlig og forpliktende oppfølging gjennom ruskontrakter over tid hjelper unge ut av rusbruk og sosiale utfordringer. Et annet godt eksempel på samarbeid er IOGT sitt arbeid på Møteplassen i Karmøy kommune.

Vi mener at ruskontrakter mellom den enkelte unge og politiet, i samarbeid med foreldre og helsetjeneste, bør bli en standard for alle unge som på et tidlig stadium blir avdekket for narkotikabruk. Ruskontrakter bør også være et tilbud til unge voksne.

Videre mener vi det er viktig å lovfeste kommunenes ansvar til å tilby et helhetlig helse- og sosialfaglig oppfølgingsløp som også innebærer rådgivende samtaler og dialog med foresatte når personen er mindreårig.

Bli medlem, og støtt IOGTs rusforebyggende arbeid. Meld deg inn nå på iogt.no/blimed

@iogtinorge • iogt.no